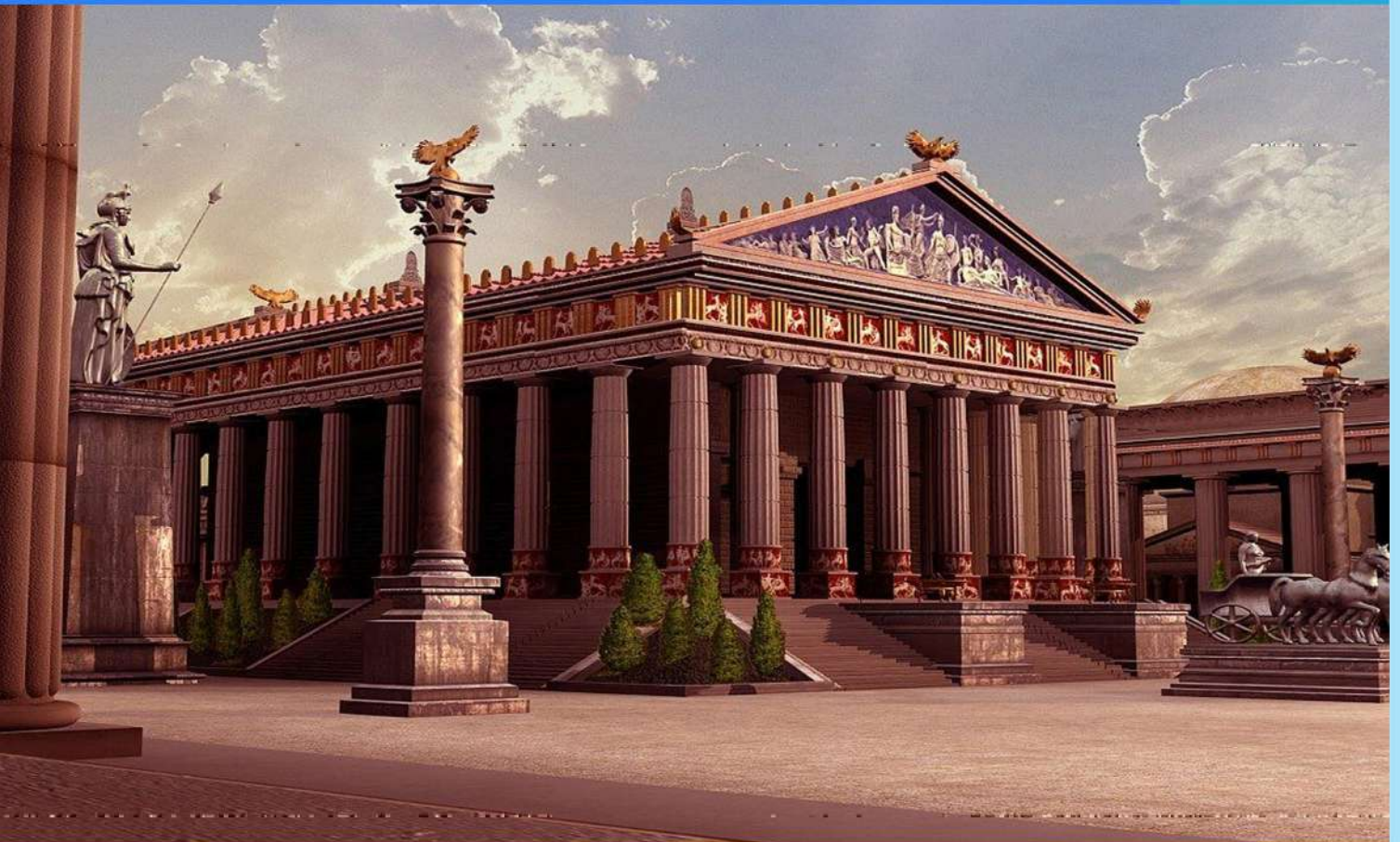

ВІСНИК НАУКИ

ВИПУСК № 28

Міжнародний науковий журнал

journal.science-bulletin.org

Рига, Латвія 2021

ISSN 0236-4115

Міжнародний науковий журнал

«ВІСНИК НАУКИ»

№ 28

(щомісячний / щотижневий науковий журнал)

В журналі висвітлюються актуальні теоретичні та практичні проблеми розвитку науки, територій та суспільства. Представлені наукові досягнення вчених, викладачів, фахівців-практиків, аспірантів, здобувачів, магістрантів та студентів науково-теоретичного, проблемного або науково-практичного характеру.

Призначено для викладачів, аспірантів та студентів, для всіх, хто займається науковими дослідженнями в області інноваційного розвитку науки, територій та суспільства.

Статті, що надходять до редакції, рецензуються, публікуються в авторській редакції.

Автори несуть відповідальність за зміст статей, за достовірність наведених у статті фактів, цитат, статистичних та інших даних, імен, назв та інших відомостей, а також за дотримання законів про інтелектуальну власність.

Думка редакції може не збігатися з думкою авторів матеріалів.

Головний редактор журналу:

РАССКАЗОВА ЛЮБОВ ФЕДОРІВНА

Головний редактор: Рассказова Любовь Федорівна

Адреса видавця (редакції): Рига, Латвія

Операційний офіс: Одеса, Україна

<https://journal.science-bulletin.org/home>

ISSN 0236-4115

Дата виходу в світ:

13.06.2021 р.

Періодичне

електронне наукове видання

ЗМІСТ (CONTENT)

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ (HUMANITARIAN SCIENCE)

- 1. Зайцева Марія Александровна**
ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ
СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ4-9
- 2. Мазурчук Олег Тарасович, Семенов Дарина Миколаївна, Павліха Віктор Юрійович**
ВПЛИВ ІГРОВОГО ПРОЦЕСУ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ НА ЗДОРОВ'Я ЖІНКИ
В УМОВАХ РІЗНОГО ВІКУ ТА СТАНУ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ..... 10-19

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ (ECONOMIC SCIENCE)

- 3. Шурда Ксенія Едуардівна**
СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО КЛІМАТИЧНІ РЕСУРСИ,
ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ 20-36
- 4. Недзведовська Ольга Євгеніївна, Клімук Богдан Андрійович**
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ..... 37-46

ЮРИДИЧНІ НАУКИ (JURIDICAL SCIENCE)

- 5. Лінник Наталія Василівна, Мороз Ігор Михайлович**
СУЧАСНИЙ СТАН СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ 47-52

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ (HUMANITARIAN SCIENCE)

УДК 371.3

Зайцева Марія Александровна

преподаватель кафедры языковой подготовки

Запорожский государственный медицинский университет

(Запорожье, Украина)

**ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ
СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ**

***Аннотация:** статья посвящена общей характеристике обучения русскому языку как иностранному в учебных заведениях нефилологического профиля. Проанализированы основные проблемы и принципы изучения русского языка как иностранного в учебных заведениях нефилологического профиля.*

***Ключевые слова:** русский язык как иностранный, образовательная организация системы высшего образования, профессиональная компетенция, языковая компетенция, грамматика, повышение мотивации, студенты.*

Развитие современного общества, растущая потребность в общении и сотрудничестве между странами и людьми с разными языками, историей и культурой требуют существенного изменения подходов к обучению и преподаванию иностранных языков.

При изучении русского языка важно не только мастерство преподавателя, но и умение постоянно стимулировать интерес к языку, поскольку он является одним из самых сложных. Компетенция образования и уровень его внедрения обеспечивают не только настоящее нашего общества, но и его дальнейшее развитие. Принятие Национальных положений развития образования Украины XXI столетия предусматривает ряд законов Украины «Об образовании», «Об общем среднем образовании», «О высшем образовании» и ряд нормативных

документов, но все они учитывают исключительно украиноязычное обучение. [1, с. 115-130]. Все эти документы очерчивают направления модернизации образования как жизненно необходимой социально-педагогической системы. Однако они не учитывают всех современных требований образовательного процесса, в том числе и необходимости обучения русского языка как иностранного (РКИ).

В связи с этим проблема активизации навыков при обучении русскому языку в Украине, весьма актуальна, хотя и не нова. В современных условиях в Украине наблюдается спад интереса к данному языку, вследствие ряда причин (политических, национальных, идеологических, экономических и пр.). Русский язык перестает быть популярным на украинской территории. Поэтому необходимо указывать именно на объединяющей функции русского языка как международного.

Одной из основных особенностей преподавания иностранного языка в нефилологических вузах является профессионально ориентированный характер, который определяется целями и задачами обучения. Согласно действующим программам нефилологических университетов студенты должны получить коммуникативную компетенцию на уровне, который позволяет им использовать иностранный язык практически как в профессиональной деятельности, так и для самообразования. [2, с. 67].

Желание заниматься русским языком в Украине является неактуальным, поскольку не существует никаких перспектив для того, чтобы появилось желание заняться этим предметом. Современная организация учебного процесса далеко не всегда ориентируется на приемы активизации обучения РКИ. Поскольку русскоязычного населения на украинской территории становится все меньше, то интерес к данному языку пропадает.

Исходя из этого, можно утверждать, что огромное значение имеют именно приемы активизации, что в свою очередь стимулирует интерес. Настоящий интерес у обучаемых у РКИ может вызвать только такой материал,

который воспринимается ими для дальнейшей жизненной практики. Так как практическое изучение второго языка невозможно без грамматических структур, цель статьи – описать приемы обучения грамматике студентов-нефилологов. Активизация лексических и грамматических навыков при обучении русскому языку в процессе обучения должна происходить постоянно.

Вопросами обучения грамматике интересовались такие ученые, как Т. Боуэн, М. Пэрротт, С. Торнбери, М.Е. Иванова, Т. Ищенко, В. Хурмази, О. Коваленко, И. Кухты, Х.В. Рохова, З. Устынова и многие другие, но проблема преподавания грамматических структур требует дальнейшего исследования, поскольку грамматика формирует базовые навыки языковой компетенции, которая является неотъемлемой частью коммуникативной компетентности [3, с. 74].

Грамматика – это система действующих правил в отношении словоформ и слов, образование связи в предложении, составляющем речь. Основная цель обучения студентов-нефилологов – формирование у них грамматических навыков как одной из важных составляющих навыков говорения, чтения, аудирования и письма. В связи с этим отбор грамматического материала для учебного плана очень важен для реализации коммуникативных целей обучения.

Особенностью обучения студентов-нефилологов является то, что согласно учебной программе практическая грамматика не преподается как отдельная дисциплина. Таким образом, грамматический материал изучается в контексте определенных словарных тем.

Важно учитывать основные принципы обучения грамматическим структурам студентов нефилологических университетов, чтобы помочь им правильно использовать грамматику:

1. Дифференцированный принцип означает обучение, которое требует активного внимания к студенческим различиям в классе.

2. Принцип конструкции. Этот принцип используется для обучения различным структурам с помощью речевых паттернов, но может быть эффективным в сочетании с ситуативностью и принципами общения.

3. Принцип ситуативности требует, чтобы каждый грамматический образец был приобретен в реальных или воображаемых коммуникативных ситуациях.

4. Коммуникативный принцип предполагает практическое использование языка через упражнения, близкие к реальному общению [4, п. 150-151].

Первым этапом развития грамматических навыков является презентация, которая ведет к новой грамматической структуре. На этом этапе учитель показывает картинки или ситуации, которые связаны с темой урока (контекстом) и выявляют идеи у студентов.

Ученый Дж. Скривенер различает три общие категории на стадии развития презентации: объяснения учителя, управляемое открытие и самостоятельное открытие [4, п. 151-152].

Хорошее объяснение учителя часто может быть самым ясным и эффективным способом учить чему-то, поэтому учителя должны готовить простые и понятные способы передавать информацию при планировании занятий. Они могут спланировать использование таблиц, аннотированных примеров, диаграмм и т. д., которые могут помочь усвоить информацию.

Управляемое открытие – это альтернатива объяснениям, которые позволяют учащимся создавать свои собственные открытия и объяснения. Ключевая техника на этом подэтапе – задать необходимые вопросы. Задания должны быть сосредоточены на контексте, необходимо предложить примеры для анализа и обсуждения, попросить учащихся проанализировать предложения из текста, найти и проанализировать свои ошибки и выдвинуть гипотезы.

Самостоятельное открытие – это то, что студенты делают, когда учатся без учителя самостоятельно или в тех случаях, когда роль учителя заключается прежде всего в том, чтобы помочь учащимся задать направление. Следует

указать, что этот метод плохо подходит для студентов нефилологических вузов, так как во многих случаях им сложно выработать свои правила и объяснения.

Языковая практика – самая важная часть любого урока, необходимая для самостоятельного использования языка. Для того, чтобы дать студентам интенсивную устную или письменную практику можно использовать тщательно разработанные упражнения. Вариантами упражнений могут быть: самостоятельное повторение грамматического элемента; повторение фразы или предложения; повторение предложения, с постепенным его наращиванием, повторение путем построения предложения по частям, начиная с конца, а не с начала; специальное произношение предложения с ошибками для проверки внимательности студентов, чтение короткого текста с послетекстовыми вопросами. Многие упражнения основаны на принципе замены, другой тип упражнений – упражнения на трансформацию, т.е. студент трансформирует предложение одного вида в другой.

Письменные упражнения распространенный и полезный способ предоставить студентам концентрированную практику языка. Можно выполнять такие задания индивидуально, а затем сравнивать и обсуждать ответы с одноклассниками, работать в парах или в небольших группах (командах), диктовать предложения, оставляя место с пропущенными словами и т.д.

Есть также много других способов тренировки грамматических шаблонов в классах в виде коротких диалогов, содержащих ряд примеров конкретных элементов, которые необходимо практиковался. Использование диалога позволяет рассматривать эти элементы в полезном контексте, интеграция практики новой грамматики с практикой ранее изученных предметов.

Таким образом, формирование грамматической компетентности студентов нефилологических вузов – это достаточно длительный процесс, который следует обеспечивать постепенно, учитывая коммуникативный подход к обучению иностранному языку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ:

Безобразова Л.Л., Вибране. – Полтава. 2008. – 516 с.

Maiboroda S. V. The Communicative-cognitive Approach to Teaching Foreign Medical Students Coherent Speech. *Pedagogy of Higher School*, 2016, no. 1, pp. 66–68. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=25673277>

Anisimova, L. Koshova *Modern Aspects of English Language Teaching: Theory & Practice*. – Dnipropetrovsk, 2010 – 338 p.

Нагорна Ю.А. Teaching grammar stages to the students of non-philological universities / Ю.А. Нагорна // Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень та застосування інноваційних технологій викладання мов у вищій школі нефілологічного профілю: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 жовтня 2018 року). – Дніпро: ДДУВС, 2018. – С. 148-153.

Zaitseva Mariia Oleksandrivna

Zaporizhzhia State Medical University

(Zaporizhzhia, Ukraine)

LEARNING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE STUDENTS OF NON-PHILOLOGY FACULTIES

***Abstract:** the article is devoted to the general characteristics of teaching Russian as a foreign language in educational institutions of a non-philological profile. The main problems and principles of learning Russian as a foreign language in educational institutions of non-philological profile are analyzed.*

***Keywords:** Russian as a foreign language, educational organization of the higher education system, professional competence, language competence, grammar, increasing motivation, students.*

УДК 796.33

Мазурчук Олег Тарасович

доцент, кандидат наук з фізичного виховання і спорту
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Семенюк Дарина Миколаївна

студент факультету інформаційних технологій і математики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

Павліха Віктор Юрійович

студент факультету інформаційних технологій і математики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

ВПЛИВ ІГРОВОГО ПРОЦЕСУ ЖІНОЧОГО ФУТБОЛУ НА ЗДОРОВ'Я ЖІНКИ В УМОВАХ РІЗНОГО ВІКУ ТА СТАНУ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

***Анотація:** в умовах гендерної рівності в спортивних змаганнях та конкурсах постає необхідність визначення чітких меж впливу зокрема жіночих видів спорту на функції центральної нервової системи (ЦНС) жінки, які так чи інакше, піддаються сезонним або фізіологічним коливанням. Таким чином, на разі актуально розглянути взаємозв'язок між згаданими факторами які і зумовлюють засади спортивного розвитку та навичок індивіда. Доповнюючи проведений аналіз історичним контекстом та еволюційним розрізом, питання є досліджене в усіх площинах, вибудовуючи вектор подальших наукових досліджень. дослідження – проаналізувати вплив та доцільність внутрішніх факторів жіночого футболу на здоров'я індивіда. Інформація, представлена у цьому звіті, забезпечує об'єктивну точку відліку щодо характеристик гравців та вимог до гри на різних рівнях жіночого футболу, що може допомогти тренерам та вченим спорту розробити більш ефективні тренувальні*

програми та науково обґрунтовані стратегії для подальшого вдосконалення гравців футбольні показники, стан здоров'я, ігрові стандарти та позитивний імідж цього виду спорту.

***Ключові слова:** жіночий футбол, ЦНС жінки, фізичне здоров'я, жіноча активність, моральні норми спорту.*

Жіночий футбол — це вид футболу, у якому беруть участь жінки. Жіноча футбольна гра не відрізняється правилами та грою від чоловічої. Відмінність полягає частково у тактиці та стратегії. Футбол — це спорт переривчастого характеру, що вимагає багаторазових і постійних змін напрямку інтенсивності бігу, прискорень та типів рухів (біг вперед, назад, бічні рухи, стрибки, снасті тощо). Специфіка принципу тренувань у спортивній науці стверджує, що найбільш ефективним є той тренінг, який максимально нагадує вимоги виду спорту/гри. Тому широке розуміння фізичних вимог жіночого футболу є важливим для розробки спеціальних програм підготовки для футболісток.

Жіночий футбол протягом багатьох років вважався аморальним, а сьогодні бореться у багатьох країнах за суспільне визнання.

В часи Середньовіччя, коли релігійні догми та стереотипи були як ніколи жорстокими по відношенню до жінки, ні про які жіночі футбольні зустрічі й мови не могло бути.

Втім, починаючи з XVII сторіччя у Європі жінки значно активізувалися і навіть провели свої перші поєдинки. Так, існує згадка про «незвичайний поєдинок» з м'ячем між заміжніми та незаміжніми жінками, який був проведений в невеликому шотландському містечку.

Величезний поштовх жіночий футбол отримав у 1991 р. на першому чемпіонаті світу з футболу серед жінок. Вже у 1999 р. чемпіонат відвідали більше 650 тисяч глядачів і близько 1 мільярда в 70 країнах подивилися по телевізору. Фахівці ФІФА підраховали, що у 2012 році кількість жінок, які грають у футбол

зрівняється з чоловіками - футболістами. Вже зараз близько 40 мільйонів жінок у світі займаються цим видом спорту.

Українські футболістки (фото 1) вже також досягли певних успіхів: у 2009 році кваліфікувалися у фінальну стадію чемпіонату Європи. А у світовому рейтингу ФІФА жіноча команда знаходиться на 26 сходинок вище, аніж чоловіча. Українки на думку іноземних тренерів з футболу дуже перспективні спортсменки - у них хороші здібності, техніка та витривалість.

Фото 1.

Дослідницька робота в цій галузі розпочалася наприкінці 1970-х років у чоловічому футболі з нотаційним аналізом на основі відео, подібним до того, що використовувався в класичному дослідженні. Останній метод був дуже трудомістким, і обмежував аналіз лише одним гравцем. З тих пір, щодо цієї теми в футболі було проведено багато досліджень із використанням різноманітних методів, і узагальнено у висновки [3].

Останні технологічні досягнення (наприклад, комп'ютеризовані системи аналізу часового руху на основі відео, напівавтоматичні багатоканальні системи

та Глобальна система позиціонування (GPS)) тепер дозволяють одночасно оцінювати фізичні вимоги до кількох або всіх гравців, що беруть участь у футбольному матчі, відносно за короткий проміжок часу [2].

У жіночому футболі найдавніші звіти датуються початком 1990-х р. Завдяки збільшенню популярності та кількості жіночого футболу у всьому світі існує великий попит на наукові дослідження, що стосуються гравців різних вікових груп, національностей, конкурентних рівнів та позиційних ролей (включаючи детальний аналіз потреб воротарів та більш конкретну сферу класифікації гравців).

На сьогоднішній день більшість досліджень, що стосуються характеристик гравців та вимог гри, носять описовий характер. Тому існує потреба в додаткових експериментальних дослідженнях, що оцінюють ефективність певних тренувальних та відновлювальних втручань, щодо характеристик гравців (наприклад, антропометрія, фізіологічних та фізичних можливостей) та їхніх футбольних виступів під час матчу. Останнє стосується не лише фізіологічних аспектів, а й технічних, тактичних та психологічних елементів.

Оскільки на футбольні показники впливають усі ці фактори, то все це слід враховувати. Існує також потреба подальших досліджень, що стосуються гравців-жінок, таких питань, як вплив менструального циклу та використання протизаплідних таблеток, потенційна вагітність та лактація, загальні ризики отримання травм (особливо травми коліна та голови) та проблеми зі здоров'ям (наприклад, дефіцит заліза та анемія) щодо футбольних результатів та повернення до гри. Нарешті, необхідні додаткові дослідження, щоб визначити фізіологічні вимоги, що пред'являються до футболісток під час матчів та тренувань.

Таблиця

Вік	12–27 років
Маса тіла	48–72 кг
Загальна подолана відстань	4–13 км
30 м. за час	4,34–4,96 с
Стрибок проти руху або вертикальний стрибок	28–50 см
Дистанція подолана з різною швидкістю	2–8 км
Пройдена відстань на високій швидкості	0,2–1,7 км

Середні значення, наведені в таблиці варіюються залежно від національності гравців, рівня змагань, позиційної ролі та методу вимірювання, використовуваного в кожному дослідженні. Ця інформація забезпечує хороший орієнтир для гравців, тренерів та вчених із спорту щодо загальних фізичних потреб жіночого футбольного матчу.

Опубліковані дослідження щодо специфічних характеристик футболісток повідомляють про такі VO_{2max} (45,1–55,5 мл / кг / хв), $\dot{V}O_{IR1}$ (780–1379 м), HR_{max} (189–202 уд. / Хв), які варіюються в основному залежно від рівня змагань гравців та позиційної ролі. середньої / пікової ЧСС (74% –87% / 94% - 99% HR_{max}), середній / піковий VO_2 (52% –77% / 96% –98% VO_{2max}) та La (2,2–7,3 ммоль / л) під час гри у футбол серед жінок також змінюються залежно від рівня конкуренції гравців та позиційна роль. Методологічні відмінності можуть також пояснювати невідповідність повідомлених [4]

Відмінності тренувань між чоловіками і жінками починають ставати все більш суттєвими з початком статевого дозрівання (~12–14 років) залежно від індивідуальних та специфічних статей дозрівання. До цього періоду фізичні відмінності між чоловіками та жінками незначні, а у жінок може бути незначна перевага на короткий проміжок часу, оскільки вони зазвичай відчувають стрибок росту та статевого дозрівання в середньому на 2 роки раніше, ніж у чоловіків. Як

тільки чоловіки вступають у статеве дозрівання та рівень тестостерону починає зростати, фізичні відмінності між статями схиляються до їх користі.

Загальновідомо, що жінки легші, нищі, мають меншу м'язову масу і більш важливу для статі масу жиру, ніж їхні чоловічі колеги, через властиві їм біологічні фактори, що призводять до нижчих абсолютних фізичних можливостей (наприклад, аеробна витривалість, м'язова сила, сила, швидкість та спритність) для середньої жінки порівняно із середнім чоловіком.

Існує також небагато інших міркувань, які характеризують лише жінок, які можуть вплинути на їх спортивні показники, здоров'я або повернення до участі у спорті. Сюди входять менструальний цикл, потенційна вагітність та годування груддю, загальні ризики отримання травм та проблеми зі здоров'ям [5].

Що стосується менструального циклу, існує науковий консенсус, що в більшості випадків спортивні показники демонструють незначні зміни протягом різних фаз циклу, за винятком невеликого відсотка жінок, які відчувають сильний перед менструальний дискомфорт або хворобливі менструації є дефіцитними науковими повідомленнями, присвяченими футболістам у цій галузі. Деякі автори показали, що ризик отримання травм у футболісток може бути, можливо, вищим у певні фази менструального циклу, ніж у інших. Однак, результати цього типу досліджень все ще суперечливі, і, отже, необхідні подальші дослідження. Застосування протизаплідних таблеток, здається, полегшує деякі перед менструальні симптоми, такі як дратівливість, дискомфорт або біль у грудях і животі, а також зменшує ризик травм опорно-рухового апарату, хоча вони також можуть спричинити небажані побічні ефекти. Випадки, коли гравці, які регулярно подорожують, тренуються та змагаються на високому рівні, можуть також захотіти затримати менструацію для кращого комфорту та зручності під час цих заходів, використовуючи протизаплідні таблетки тривалої дії. Тим не менш, довгострокові наслідки для здоров'я гравців та родючості такої постійної практики все ще невідомі, і тому в даний час це не рекомендується.

Крім того, порушення менструального циклу (тобто нечасті або відсутні менструації) у футболісток можуть бути пов'язані з надмірними витратами енергії через інтенсивне тренування в поєднанні з недостатнім харчуванням, конкурентним та особистим стресом та низьким вмістом жиру в організмі, що може призвести до підвищеного ризику низької щільності кісткової тканини або остеопорозу, стресових переломів через пригнічений рівень естрогену, зниження працездатності.

Отже, тренери повинні підбирати відповідні тренувальні навантаження та інтенсивність, виходячи з фактичних фізичних можливостей їхніх гравців, особливо якщо раніше вони працювали лише зі спортсменами-чоловіками, дотримуючись таких принципів тренувань, як прогресивне перевантаження, адаптація та відновлення, специфічність, оборотність та варіація. Якщо ці рекомендації будуть дотримані, відносно поліпшення (відсоток від максимального) та адаптації до тренувань, які жінки отримують після участі у чітко розробленій програмі фізичної підготовки, можуть бути порівнянними з показниками їх колег-чоловіків, які працюють у подібному режимі.

Висновки

Опубліковані звіти про фізичні та фізіологічні потреби жіночого футболу є більш обмеженими, ніж наявна література про характеристики гравців, і набагато рідші, ніж відповідні дослідження, характерні для чоловічого футболу. Однак через збільшення популярності жіночої гри нещодавно було проведено кілька розслідувань у цій галузі. Ці нові дослідження дають значну інформацію для кращого розуміння вимог жіночої футбольної гри.

Практичні рекомендації, які можна отримати з цього огляду, включають:

- Фізичні здібності гравців слід регулярно перевіряти шляхом об'єктивної та стандартизованої оцінки ефективності, щоб визначити їх сильні та слабкі сторони. Це також може бути корисним для оцінки ефективності конкретної навчальної програми, встановлення індивідуальних та командних стандартів фізичної підготовки та / розвитку талантів.

- На основі цієї інформації фізична підготовка повинна бути індивідуалізованою відповідно до поточного рівня підготовки гравців, позиційної ролі та рівня змагань. Це допоможе гравцям ефективніше справлятися з вимогами гри.
- Тренери та практики, що працюють з гравцями-жінками, повинні знати їхні специфічні характеристики та розуміти гендерні відмінності, особливо якщо раніше вони працювали лише зі спортсменами-чоловіками. Необхідний відкритий підхід та знання щодо менструацій та вагітності, включаючи їх потенційний вплив на футбольні показники.
- Довгострокові наслідки використання протизаплідних таблеток тривалої дії для маніпулювання менструальним циклом гравців відповідно до їхніх графіків змагань та тренувань досі невідомі, і тому така практика наразі не рекомендується.
- Існує вищий ризик того, що жінки-гравці постраждають від травм коліна та голови порівняно з колегами-чоловіками.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- Andersson H, Randers M, Heiner-Moller A, Krstrup P, Mohr M. Elite female soccer players perform more high-intensity running when playing in international games compared with domestic league games. *J Strength Cond Res* 24: 912–919, 2020.
- Bradley P, Dellal A, Mohr M, Castellano J, Wilkie A. Gender differences in match performance characteristics of soccer players competing in the UEFA Champions League. *Hum Mov Sci* 33: 159–171, 2019.
- Carling C, Gregson W, McCall A, et al. Match running performance during fixture congestion in elite soccer: Research issues and future directions. *Sports Med* 45: 605–613, 2015.

Datson N. An Analysis of the Physical Demands of International Female Soccer Faude O, Koch T, Meyer T. Straight sprinting is the most frequent action in goal situations in professional football. J Sports Sci 30: 625–631, 2012.

FIFA. Physical Analysis of the FIFA Womens World Cup Canada 2015. In: Martinez Lagunas V, Scott D, eds. Switzerland: Galledia AG, 2016.

Мазурчук О. Т. Підвищення спортивної майстерності з міні-футболу (дівчата) / О. Т. Мазурчук. – Луцьк, 2014.

Мазурчук О. Т. Оптимальна модель побудови тренувальних занять футболісток / О. Т. Мазурчук. – Луцьк, 2015.

Mazurchuk Oleg Tarasovich

Lesya Ukrainka Volyn National University
(Luts'k, Ukraine)

Semeniuk Daryna Nikolaevna

Lesya Ukrainka Volyn National University
(Luts'k, Ukraine)

Pavlikha Viktor Yuriyovych

Lesya Ukrainka Volyn National University
(Luts'k, Ukraine)

**THE INFLUENCE OF WOMEN'S FOOTBALL
GAME ON THE WOMEN'S HEALTH IN CONDITIONS
OF DIFFERENT AGE AND NERVOUS**

Abstract: in the context of gender equality in sports competitions and contests, there is a need to define clear boundaries of the influence of women's sports in particular on the functions of the CNS of women one way or another, are subject to seasonal or physiological fluctuations. Thus, it is important to consider the relationship between these factors, which determine the principles of sports

development and skills of the individual. Complementing the analysis with the historical context and evolutionary context, the issue is explored in all planes, building a vector of further research. The aim was to analyze the impact and appropriateness of the internal factors of women's football on an individual's health. The information presented in this report provides an objective starting point for the characteristics of players and requirements for the game at different levels of women's football, which can help coaches and sports scientists to develop more effective training programs and scientifically sound strategies to further improve players' football performance. health, game standards and a positive image of this sport.

Key words: *women's football, women's CNS, physical health, women's activity, moral norms of sport.*

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ (ECONOMIC SCIENCE)

УДК 332.362+502.313:33

Шурда Ксенія Едуардівна

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Український науковий центр екології моря (УкрНЦЕМ)

(Україна, Одеса)

**СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО КЛІМАТИЧНІ
РЕСУРСИ, ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНА
КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ**

***Анотація:** у статті запропоновано ресурсний підхід к дослідженням клімату та кліматичних ресурсів, який спрямований на збільшення продуктивності та зменшення збитків від несприятливих кліматичних впливів для економіки та життєдіяльності людей. Особливу увагу приділено поняттю "кліматичні ресурси", відповідності клімату поняттю "ресурси" та використанню кліматичних ресурсів, згідно детальної класифікації.*

***Ключові слова:** клімат, кліматичні ресурси, економіко-екологічний аналіз, класифікації кліматичних ресурсів, антиресурси клімату.*

Клімат та кліматичні ресурси до недавнього часу найчастіше розглядалися як потенційні джерела стихійних лих, які відбуваються при екстремальних кліматичних ситуаціях. На сучасному етапі розвитку існує загроза зменшення багатьох видів природних ресурсів, з якою пов'язана необхідність у економії природних ресурсів. У зв'язку з цим є нагальна необхідність використання властивостей клімату, благоприйнятних для умов життя та життєдіяльності людства [1]. З позицій ресурсного підходу необхідні, у першу чергу, наукові дослідження продуктивності клімату, а також зменшення шкоди від несприятливих погодних впливів. Загроза зменшення багатьох видів природних ресурсів і пов'язана з нею необхідність у їх економії змушують більш

активно використовувати властивості клімату, благоприйнятні для економічної діяльності та життя суспільства. Ресурсний підхід включає дослідження, у першу чергу, продуктивності клімату, а також зменшення шкоди та збитків, що завдається економіці та людині несприятливими погодними впливами.

Оцінки кліматичних ресурсів у всьому світі включені в коло природних ресурсів пізніше інших складових у зв'язку з деякими принциповими труднощами. Однак на сучасному етапі багато комерційних організацій добре розуміють значення кліматичних ресурсів та їх мінливості для розвитку ринків збуту, що стимулює розробку відповідних прикладних кліматичних методів і стратегій реагування на вплив клімату. Необхідність забезпечення практичної діяльності в різних галузях економіки змушує переглядати методологію кліматичних досліджень, виходячи при цьому з глибинного аналізу чутливості до клімату всіх видів виробництва та пов'язаних з ними соціально-економічних секторів.

Метою роботи є аналіз сучасного уявлення про кліматичні ресурси, вдосконалення економіко-екологічної класифікації та рекомендації щодо використання в економічній діяльності для зменшення негативного впливу антиресурсів клімату.

Поняття кліматичних ресурсів до теперішнього часу остаточно не визначено, хоча саме визначення використовується дуже давно, ще з початку ХХ століття. Необхідно відзначити, що майже всі кліматичні дані раніше зараховувалися до кліматичних ресурсів, тобто це поняття мало сенс лише характеристики кліматичних умов.

На сучасному етапі розвитку найбільш поширеним є визначення, що належить М. Ф. Реймерсу [2], який називає природними ресурсами "природні об'єкти і явища, що використовуються в теперішньому, минулому і майбутньому для прямого і непрямого споживання, сприяють створенню матеріальних багатств, відтворенню трудових ресурсів, підтримці умов існування людства і підвищують якість життя". За іншим визначенням, кліматичні ресурси

представляють собою інтегральну сукупність параметрів атмосфери – її речовини, енергії, інформації і простір, пряме або непряме споживання яких підтримує існування і покращує якість життя, сприяє створенню матеріальних благ. Тобто, при екологічному підході природно-ресурсний потенціал оцінюється як сукупність умов, необхідних для життя і відтворення організмів, які населяють цю територію, в тому числі і для людини. У той же час економічний підхід дозволяє оцінити вартість природних ресурсів. Найбільш корисна, на нашу думку, еколого-економічна оцінка використання природних ресурсів, так як вона включає облік витрат на відновлення природного ландшафту в результаті експлуатації природних ресурсів.

Стосовно до кліматичних ресурсів еколого-економічний підхід не має першорядного значення, хоча екологічні наслідки при оцінці ресурсів слід враховувати. Використання кліматичних ресурсів, як правило, не призводить до серйозних екологічних порушень навколишнього природного середовища. Так, використання опадів для зрошення в розумних межах практично не має шкідливих наслідків, хоча випадання опадів само по собі може завдати великої шкоди, наприклад, викликати повінь. Експлуатація вітроенергетичних установок створює певний шум і відлякує птахів навколо. Однак такого роду порушення екологічної обстановки не йдуть у порівняння з користю, одержуваною від вироблення енергії вітродвигунами.

Аналізувати та районувати кліматичні ресурси, як і природні ресурси, можна з двох основних позицій: економічної і географічної. Географічна концепція характеризується тим, що аналіз ресурсів починається з фізико-географічних досліджень, при їх районуванні вихідним таксоном служить ландшафтний район, тобто ресурсний потенціал визначається властивістю геосистеми. Крім того, відповідно до географічного визначення, природно-ресурсний потенціал – це ті властивості природи, які теоретично доступні для використання в будь-якій віддаленій перспективі. Прихильники економічної концепції виходять з того, що природно-ресурсний потенціал починається з

оцінки напрямів його використання. Природно-ресурсний потенціал є окремим випадком економічного районування, одиницею якого є адміністративний район. В економіці поняття природні ресурси "історично конкретно" і безпосередньо пов'язане з конкретним використанням.

Слід зазначити, що обидві концепції – і географічна і економічна – мають право на існування, а вибір залежить від мети дослідження.

При оцінці кліматичних ресурсів, найбільший ефект від їх використання може бути досягнутий при економічному підході. Тому найчастіше використовується наступне визначення кліматичних ресурсів: "кліматичними ресурсами називаються запаси речовини, енергії та інформації в кліматичній системі (перш за все, в атмосфері), які використовуються або можуть бути використані для вирішення конкретного завдання в економічній чи соціальній сфері". У показниках кліматичних ресурсів повинна бути відображена принесена ними користь. Завдяки такому підходу виділено багато різновидів кліматичних ресурсів.

Належність клімату до природних ресурсів повинна бути пов'язана з певними умовами. Одним з перших такі умови, що характеризують ресурси, сформулював американський економіст Д. Свелл, який вважав, що ресурси повинні: по-перше, бути невеликими в порівнянні з попитом; по-друге, бути здатними викликати конфлікт; а також, мати галузевого господаря та відкривати можливості для капіталовкладень і застосування сучасної технології. Як атмосферні, так і кліматичні ресурси всім цим умовам практично задовольняють. Наприклад, конфлікт може бути викликаний зміною змісту в атмосфері забруднюючих речовин. Кліматичні характеристики температури, вологості, вітру, сонячної радіації визначають значною мірою витрати на капітальні вкладення в будівництво будівель і споруд. Кожен вид кліматичних ресурсів орієнтований на вирішення певної задачі і, як правило, має господаря. Так, вітроенергетичні ресурси перебувають у віданні Міністерства енергетики, а

ресурсами опадів, які використовуються для зрошення, відають сільськогосподарській організації.

Трохи інші умови, що дозволяють вважати клімат ресурсом, сформульовані міжнародною робочою групою з проблем клімату в складі Ради кліматичних досліджень Асамблеї фізико-математичних наук. Робоча група вважає, що ресурси існують завжди в контексті обмеженості і ціни. Ця умова також виконується при застосуванні до такої категорії, як клімат. І дійсно, якби клімат не змінювався в просторі і в часі, він не був би цікавий в економічному аспекті. В цьому випадку людська діяльність протікала б в однорідному зовнішньому середовищі, якому не треба було б привласнювати ціну. Мінливість ж клімату забезпечує і його обмеженість, і ціну. Отже, постає питання про кліматичні ресурси. Зрозуміло, наприклад, що сезонність клімату обмежує певні види господарської та соціальної діяльності, а іншим, навпаки, сприяє. Так само впливає і мінливість клімату в просторі.

Диференціація клімату в часі та в просторі визначає також можливість привласнювати клімату ціну. Наприклад, дві абсолютно однакових ділянки землі, розташовані в районах із різними кліматичними умовами, матимуть різну цінність, так як кількість кліматичних ресурсів у цих ділянок різна. Володіючи такими ділянками, їх власники як би отримують доступ до тих чи інших кліматичних ресурсів, можуть виробляти їх обмін і грошові розрахунки при обміні. Таким чином, клімат набуває рис власності. Оскільки існують принципові можливості змінювати клімат і ці можливості з часом зростають, клімат стає все більш придатним для продажу або придбання, як і інша власність. Вибираючи ту чи іншу політику, можна отримати певний клімат аналогічно тому, як отримують чисту воду.

Будучи власністю, атмосфера та клімат мають деяку особливість. Залежність стану атмосфери від циркуляції (атмосферної та океанічної) надає атмосфері та клімату почасти статус спільної власності. Однак мікроклімат

формується, перш за все, під впливом місцевих факторів і його часто можна не вважати спільною власністю.

Таким чином, клімат задовольняє основним вимогам, що пред'являються до поняття "ресурси".

Атмосферні ресурси можуть бути як кліматичними, коли аналізують багаторічні характеристики атмосфери, так і погодними, якщо оцінюють характеристики атмосфери в заданий момент часу. За характером використання можна виділити:

- відновлювані ресурси (самі ресурси не змінюються);
- не відновлювані ресурси (ресурси змінюються при штучному впливі, наприклад, при впливі на утворення опадів, хмар і при розсіянні туману).

Використання відновлюваних ресурсів (перша група) може бути активним і пасивним. Такий поділ видів використання ресурсів, який відноситься і до кліматичних ресурсів, є дуже важливим. Він дозволяє значно розширити поняття "кліматичні ресурси" і застосувати ресурсний підхід до вирішення більш широкого кола завдань з обліку впливу клімату на різні сторони соціально-економічної діяльності.

При активному, або прямому, використанні атмосферних і кліматичних ресурсів той чи інший їх вид використовується за допомогою деякого технічного втручання. Наприклад, вітрова (або сонячна) енергія перетворюється за допомогою вітро - (або геліо-) установок в інший вид енергії (наприклад, в електричну); атмосферні опади використовуються для зрошення за допомогою простих технічних пристосувань тощо.

Під пасивним, або непрямим, використанням атмосферних ресурсів мається на увазі вибір господарських і соціальних заходів та рішень, які прямо не використовують процеси, що відбуваються в атмосфері, але дозволяють утилізувати вигоду від використання кліматичних характеристик. Таким чином, наприклад, використовуються агрокліматичні ресурси в сільському господарстві, коли вибираються певна культура та агротехнічні заходи в

залежності від особливостей клімату даного району; орієнтується споруджуваний будинок із урахуванням напрямків вітру і надходження сонячної радіації і тим самим збільшується кліматичний ресурсний потенціал; плануються роботи на відкритому повітрі з урахуванням значень температури повітря і швидкості вітру, тощо.

У продовження цієї точки зору, може бути введено поняття "від'ємні ресурси" або "антиресурси" [3]. Такий вид ресурсів виникає, коли від тих чи інших особливостей клімату доводиться захищатися: зводити огорожувальні конструкції, опалювати приміщення, встановлювати вітро-, сніго- і сонцезахист, враховувати в розрахунках конструкцій кліматичні навантаження тощо. Разом з тим облік клімату дозволяє зробити цей захист більш раціональним та економічним, уникнути зайвих витрат, у зв'язку з чим негативні ресурси клімату зменшуються. Зменшення шкідливого впливу клімату у зв'язку з його зміною, наприклад потеплінням, може створити навіть додаткові позитивні ресурси.

Необхідно відзначити, що кліматичні ресурси класифікуються: – за метеорологічними величинами (температура, вітер, опади тощо); – за територіями або масштабом кліматичних процесів (макро-, мезо- і мікрокліматичні); – за напрямом використання, тобто за функціональною ознакою (агрокліматичні, біокліматичні тощо). Класифікації кліматичних ресурсів за цими категоріями представлені у таблиці.

**Таблиця – Класифікації кліматичних ресурсів
за метеорологічними величинами, напрямом використання
(у секторах економіки і соціальной сфері) та територією**

Класифікаційна одиниця	Докладний опис
За метеорологічними величинами	
1. Загальні кліматичні ресурси	Запаси енергії, речовини та інформації у кліматичній системі, які можуть використовуватися для різних цілей
1.1. Енергетичні ресурси атмосфери	
1.1.1. Сонячна радіація	Місячні та річні суми сумарної радіації
1.1.2. Тепломісткість	Середня місячна ентальпія
1.1.3. Вітер	
1.1.4. Атмосферна електрика	у даний час не використовується
1.2. Теплові ресурси	
1.2.1. Температура повітря	Середня за площею температура повітря
1.2.2. Температура ґрунту	
1.3. Ресурси вологи в атмосфері і ґрунті (вологісні ресурси)	
1.3.1. Хмарність	Водність хмар
1.3.2. Опади	Середня за площею кількість опадів
1.3.3. Сніговий покрив	Середня за площею найбільша декадна висота снігового покриву
1.3.4. Ґрунтова волога	Середня вологість ґрунту
1.4. Світові ресурси	

1.4.1. Освітленість	Середня за площею сума сумарної освітленості
1.5. Газові ресурси атмосфери	
1.5.1. Озон	у даний час не використовується
1.5.2. Окремі гази атмосфери	Особливе значення мають O ₂ , CO ₂
За напрямом використання	
2. Спеціалізовані макроекономічні ресурси для різних секторів економіки і соціальної сфери	Запаси енергії, речовини та інформації в кліматичній системі, використовувані для конкретних цілей
2.1. Агрокліматичні ресурси	
2.2. Зоокліматичні ресурси	мало вивчені; зводяться в основному до ресурсів для пасовищного тваринництва
2.3. Лісогосподарські кліматичні ресурси	
2.3.1. Пошкодження лісів: пожежонебезпека, вітроломи і буреломи, ентомовредителі, фітопатологія	Температурно-вологісний комплекс і частота сильних вітрів
2.3.2. Продуктивність лісів	Температура і вологість ґрунту
2.4. Кліматичні ресурси водного господарства	Попит на воду залежить від параметрів клімату
2.4.1. Водоресурси і водопостачання	
2.4.2. Управління водними ресурсами	
2.4.3. Каналізації (каналізаційні ресурси)	Інтенсивність опадів

2.5. Кліматичні ресурси комунального господарства	
2.5.1. Паливно-кліматичні ресурси	Характеристики опалювального періоду
2.5.2. Автотранспорту (автотранспортні ресурси)	
2.5.3. Торгівлі (торгові ресурси)	Несприятливі погодні умови (дощ, вітер та інші)
2.6. Біокліматичні ресурси	
2.6.1. Фізіолого-кліматичні ресурси теплового стану людини	поділяються для літнього та зимового сезонів і характеризують тепловий стан здорової людини
2.6.2. Лікувально-профілактичні ресурси для: органів дихання, серцево-судинних захворювань, простудних захворювань і ревматизму	
2.6.3. Санітарно-гігієнічні ресурси для містобудування	Санітарно-гігієнічні нормативи
2.7. Нафтогазові кліматичні ресурси	
2.7.1. Міцнісні ресурси трубопроводів і компресорних станцій	Визначають глибину закладення магістральних трубопроводів та їх цілісність (особливо в районах чергування різних способів укладання)
2.8. Будівельно-кліматичні ресурси	
2.8.1. Теплові ресурси будівель (житлових, громадських і виробничих): теплозахисні ресурси будівель (огороджувальних	

конструкцій); енергокліматичні ресурси будівель (систем вентиляції та кондиціонування)	
2.8.2. Нагрузочно-кліматичні ресурси: вітрові, ожеледні, снігові	Атмосферні навантаження на будівлі та споруди (ЛЕП, ВЛ, висотні будівлі та інше)
2.8.3. Ресурси довговічності будівель (міцнісні ресурси)	«Косі дощі», температурні коливання
2.8.4. Ґрунтово-кліматичні ресурси для проектування основ і фундаментів будівель	
2.8.5. Виробничо-будівельні ресурси	Не перешкоджають або сприяють виробництву будівельно-монтажних і ремонтних робіт
2.9. Енергокліматичні ресурси	
2.9.1. Вітроенергетичні ресурси	
2.9.2. Геліоенергетичні ресурси	
2.9.3. Атомно-енергокліматичні ресурси	Сприяють роботі АЕС
2.9.4. Теплоенергокліматичні ресурси	Сприяють (не перешкоджають) роботі ТЕС, ГРЕС, ТЕЦ
2.9.5. Гідроенергокліматичні ресурси	Сприяють роботі ГЕС
2.10. Транспортно-кліматичні ресурси	
2.10.1. Автотранспорту (автотранспортні ресурси)	

2.10.2. Залізничного транспорту (залізничні ресурси)	
2.10.3. Авіації	
2.10.4. Водного транспорту	представлені в спеціальних виданнях по морських трасах і річках
За територією	
3. Територіальні кліматичні ресурси	Кліматичні ресурси різних територій
3.1. Макрокліматичні ресурси	Розглядаються по великим територіям, державам, значним частинам великої держави (див. пп. 1 та 2 цієї класифікації)
3.2. Мезокліматичні ресурси	Розглядаються по краю, району, області, населеному пункту
3.3. Мікрокліматичні ресурси	Розглядаються по району міської забудови, сільськогосподарському угіддю, окремому полю, будинку

Предметом даних класифікацій стали спеціалізовані кліматичні ресурси (див.табл.), що є потенціалом для вирішення конкретних прикладних завдань. Виділяються різні види кліматичних ресурсів:

- 1) по основних секторах економіки і соціальної сфери, які реагують на клімат;
- 2) по території (макро-, мезо-, мікрокліматичні ресурси).

Основними видами кліматичних ресурсів є: агрокліматичні, біокліматичні, енерго-кліматичні, будівельно-кліматичні, транспортно-кліматичні ресурси, кліматичні ресурси комунального господарства та інші. Кожен з цих видів ресурсів має ряд різновидів. Так, в агрокліматичні ресурси входять кліматичні ресурси окремих сільськогосподарських культур; в біокліматичні – фізіолого-кліматичні ресурси, рекреаційно-кліматичні ресурси,

лікувально-профілактичні ресурси (для хворих з різними захворюваннями), санітарно-гігієнічні ресурси. В енергокліматичні ресурси включено ресурси для розвитку геліоенергетики, гідроенергетики, атомної, тепло- і вітрової енергетики. Будівельно-кліматичні ресурси складаються з ресурсів для забезпечення теплового режиму будівель, стійкості до кліматичних навантажень будівель та споруд, довговічності будівель, проектування каналізації і трубопроводів, безпечного і ощадливого проведення будівельних робіт тощо [9]. Транспортно-кліматичні ресурси складаються з ресурсів для автомобільного та залізничного транспорту; ресурси комунального господарства – з ресурсів для забезпечення роботи міського транспорту, збиральних робіт, опалення житла та інших. Ресурси водного господарства – з ресурсів для каналізації, різних елементів водопостачання та управління водними ресурсами. Останній вид кліматичних ресурсів дуже важливий, так як забезпечує доступ до іншого виду природних ресурсів – водних запасів.

Дані види і різновиди ресурсів можуть визначатися для будь-яких територій, як великих, так і малих. Можна оцінювати мікрокліматичні ресурси окремої будівлі, поля або навіть частини поля. У той же час при аналізі кліматичних ресурсів у дуже великому регіоні, що включає кілька країн, наприклад, на території Євразійського континенту, зустрічаються деякі труднощі. Вони пов'язані з різним рівнем розвитку продуктивних сил у різних країнах, із якістю життя та іншими соціально-економічними факторами. Тому районування кліматичних ресурсів, що визначаються за такою схемою (соціально-економічною), найбільш доцільно реалізовувати в умовах однієї країни або групи країн з однаковим рівнем розвитку, а також описувати кліматичні ресурси в рамках будь-якої як завгодно малої території всередині країни. Одиницею території при районуванні кліматичних ресурсів в даному їхньому розумінні є або адміністративне утворення, або населений пункт або метеорологічна станція.

Спеціалізовані кліматичні ресурси можуть бути додатково підрозділені на:

- потенційні (ресурсний потенціал), можливі в принципі для використання;
- технічні – частина потенційних, що реалізуються за допомогою певних технічних або інших засобів;
- реальні, використання яких технічно можна досягти, екологічно безпечно і економічно вигідно.

Вперше такий поділ ресурсів застосували фахівці з вітро- і геліоенергетики, де воно найбільш актуально. Ними було виділено всі три види ресурсів.

Необхідно відзначити, що потенційні агрокліматичні ресурси визначаються в основному такими кліматичними показниками, як тепло- і вологовміст ґрунту, кількість сонячної радіації, що надходить [10]. Але в реальних умовах прогнозований урожай залежить як від виду сільськогосподарської культури, так і від бонітету землі, від виробничо-технічних та інших умов, наприклад від зрошення, рівня забезпеченості та якості сільськогосподарської техніки. На відміну від вітроенергетики, де реальні кліматичні ресурси завжди менше потенційних, реальні агрокліматичні ресурси можуть перевищувати потенційні.

Особливу увагу слід приділити антиресурсам клімату. Вперше це поняття в ставленні до природних ресурсів використав М.Ф. Реймерс (1990 р.). Антиресурси клімату – це негативні кліматичні ресурси, інформація про які використовується для нейтралізації або послаблення несприятливої дії клімату шляхом залучення, як правило, інших видів ресурсів. Отже, з антиресурсів користь витягується непрямым способом, за рахунок пристосування до негативного впливу кліматичних умов на об'єкт або технологічний процес. Кліматичні антиресурси так само, як і ресурси, виражаються в умовних одиницях, у вигляді позитивного числа. Але при цьому, чим більше антиресурси,

тим більше витрата на компенсацію негативного впливу зовнішнього середовища. Отже, великому антиресурсу відповідає малий ресурсний потенціал, виражений у балах або умовних одиницях. Якщо, наприклад, в заданому районі має місце значне вітрове навантаження, то ресурсний потенціал в умовних одиницях для об'єкта, на який діє навантаження, малий, і навпаки, антиресурс задовольняє вимогам, що пред'являються до ресурсу. Йому може бути дано вартісну оцінку, його кількість обмежена і при деяких умовах його може не вистачати.

До антиресурсів відносяться багато видів ресурсних потенціалів у холодну половину року. Це – всі види атмосферних навантажень, температурно-вітровий потенціал будівництва, виробництва будівельних робіт, енергетичний потенціал клімату для атомних і теплових станцій, фізіолого-кліматичний потенціал здоров'я людини. Протягом всього року кліматичний потенціал розвитку сухопутного транспорту є антиресурсом. Поряд з цим багато з перерахованих вище зимових антиресурсов у теплу половину року перетворюються в позитивні ресурси: створюються сприятливі умови для будівництва, для здоров'я людини і особливо для сільськогосподарського виробництва та лісового господарства. У той же час деякі кліматичні складові ресурсу можуть давати негативний внесок у ресурс, тоді як інші його складові є позитивними, і навпаки. Так, взимку внесок радіації в тепловий режим будівлі позитивний і наприкінці зими може бути дуже великим, в той час як і температура, і вітер створюють кліматичний антиресурс.

Представлене в роботі сучасне уявлення про кліматичні ресурси, пов'язане із загрозою зменшення багатьох видів природних ресурсів та необхідністю у їх економії, дозволить більш активно використовувати властивості клімату, як в економічній діяльності так і в життєдіяльності суспільства. Такий підхід до використання ресурсів клімату включає дослідження продуктивності клімату і сприяє зменшенню шкоди та збитків, що

завдаються економіці і людині антиресурсними, несприятливими погодними впливами, і це питання потребує подальших наукових досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- Шурда К.Э. Ресурсы и антиресурсы погодно-климатического фактора (экономико-экологический аспект): монография. Одесса: Ин-т пробл. рынка и экон.-экологич. исслед. НАН Украины. 2012. 314 с.
- Реймерс Н.Ф. Природопользование. М.: Мысль. 1990. 533 с.
- Степанов В.Н., Шурда К.Э. «Антиресурс» как новая категория комплексных экономико-экологических исследований и антикризисного управления. Одесса: Фенікс. 2009. 50 с.
- Берлянд Т. Г., Стадник В. В. Климатические исследования радиационного и теплового баланса Земли. Современные исследования Главной геофизической обсерватории. Т. 2. СПб. 2001. С. 273-296.
- Бокша В. Г. Справочник по климатотерапии. Киев: Здоровье. 1989. 206 с.
- Головина Е. Г., Русанов В. И. Некоторые вопросы биометеорологии. СПб.: Изд. РГГМИ. 1993. 89 с.
- Климат СССР. Районирование и статистические параметры климатических факторов для технических целей. М.: Госкомитет по стандартам. 1990. 75 с.
- Курорты. Энциклопедический словарь. Под ред. Е. И. Чазова. М.: Советская энциклопедия. 1983. 592 с.
- Маркус Т. А., Моррис Э. Н. Здания, климат и энергия. Пер. с англ.; под ред. Н. В. Кобышевой, Е. Г. Малявиной. Л.: Гидрометеиздат. 1985. 543 с.
- Шашко Д.И. Агроклиматические ресурсы СССР. Л.: Гидрометеиздат. 1985. 247 с.

Shurda Kseniya Eduardivna

Ukrainian Scientific Center of Ecology of Sea (UkrSCES)

(Ukraine, Odessa)

**MODERN REPRESENTATION OF CLIMATE RESOURCES,
ECONOMIC-ECOLOGICAL CLASSIFICATION AND USE**

***Abstract:** the article proposes a resource approach to the study of climate and climatic resources, which is aimed at increasing productivity and reducing damage from adverse climatic influences for the economy and human activities. Particular attention is paid to the concept of "climatic resources", the correspondence of climate to the concept of "resources" and the use of climatic resources, according to the detailed classification.*

***Key words:** climate, climatic resources, economic-ecological analysis, classification of climatic resources, climate anti-resources.*

УДК 1

Недзведовська Ольга Євгеніївна

викладач кафедри економічної теорії, менеджменту та маркетингу

Національний університет

“Острозька академія”

(Острог, Україна)

Клімук Богдан Андрійович

студент, Національний університет

“Острозька академія”

(Острог, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ

***Анотація:** у статті було визначено основні фактори, що впливають на старіння населення. Були проаналізовані основні моделі, які дозволяють оцінити рівень старіння населення, його ступінь, а також ті детермінанти, які є найбільш головними та другорядними в перерахованих моделях. В рамках дослідження визначено, що старіння населення визначається такими факторами, як частка людей похилого віку в структурі населення країни, її динаміка, а також рівень народжуваності в країні, рівень міграції.*

***Ключові слова:** старіння населення, міграція, народжуваність, демографія.*

Постановка проблеми. Зростання числа літніх людей в загальній чисельності населення залишається однією з найбільш важливих демографічних проблем сучасного суспільства. Процес старіння населення досліджується фахівцями в області соціально-економічної та демографічної статистики, соціології, демографії, геронтології та інших наук. Однією із загроз зростання питомої ваги людей похилого віку в загальній чисельності населення є зниження

обсягу споживчого попиту, оскільки, як правило, пенсії менші, ніж заробітна плата. Старіння населення призводить до зміни структури споживчого попиту, тому виробники повинні підлаштовуватися під прошарок людей похилого віку, який збільшується, орієнтуватися на їх потреби, які, перш за все, пов'язані зі сферою охорони здоров'я.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Прогнозуванням та дослідженням основних показників старіння населення в цілому займалися такі науковці: Вишневський А. Г., Константинова А. Г., Котвицька А. А., Медков В. М., Пальян З. О., Бондаренко І. Г., Россет Е., Сові А. та ін. Проте, не була достатньо досліджена методологія визначення рівня старіння населення в постсоціалістичних країнах, а також факторів, що впливають на рівень старіння населення країни.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження характеристики моделей, які дозволяють оцінити ступінь старіння населення та факторів, що на них впливають. Завданнями є огляд основних факторів впливу на рівень старіння; визначення коефіцієнтів старіння та методології їх розрахунку; дослідження основних проблем, що викликаються старінням населення; визначення особливостей імітаційної моделі детермінації старіння населення.

Виклад основного матеріалу. Демографічні зміни ведуть до значних економічних і соціальних наслідків, впливають на ринки праці і капіталу, товарів і послуг, сферу соціального захисту та охорони здоров'я, а також пенсійну систему. Наслідком скорочення чисельності працездатного населення стає зниження продуктивності праці і сукупних заощаджень, а отже, уповільнення інвестицій, попиту і економічного зростання.

Аналіз тенденцій старіння населення в світі в цілому і прогнозів динаміки статево-вікової структури суспільства дає невтішні результати – населення Землі буде продовжувати ставати старше: «До 2050 буде 93 країни із середнім віком населення більше 40 років, 48 з них в світі – країни, що розвиваються. Це означає, що старіння населення, яке є повсюдно поширеною реальністю для розвинених

країн, стане також звичайним явищем і в країнах, що розвиваються, особливо якщо воно буде проявлятися швидше, ніж в розвинених країнах» [9, с. 7].

Особливий інтерес у зв'язку з цим представляє порівняльний аналіз причин старіння населення в Україні та інших країнах, які зіткнулися з цією проблемою. Демографічне старіння може бути обумовлено двома причинами: збільшенням середньої очікуваної тривалості життя і зниженням народжуваності. Перша з них призводить до розширення верхньої частини статево-віковою піраміди, і тоді мова йде про «старіння зверху», а зростання народжуваності уповільнює цей процес. Друга причина звужує нижню частину статево-віковою піраміди, і тоді говорять про «старіння знизу», при якому тривалість життя, яка зменшується, буде перешкоджати старінню. У розвинених країнах спостерігаються одночасно обидва види старіння, в той час як в Україні – лише другий вид. Низький рівень середньої очікуваної тривалості життя, що зберігається в Україні протягом останніх десятиліть, здійснює гальмівний вплив і перешкоджає старінню населення. Іншими словами, «старіння» України в більшій мірі виражається в зниженні частки молодшого покоління, ніж в зростанні частки старшого покоління, яке відбувається не так швидко через високий рівень передчасної смертності, особливо у чоловіків [5, с. 67].

Для боротьби зі старінням населення необхідні заходи з його безперервного омолодження. Якщо омолодження не носитиме такий характер, то через 1-2 покоління нинішнє молоде населення постаріє, що може навіть посилити поточний процес старіння, тому що призведе до суттєвішого збільшення частки старшого покоління, ніж при відсутності будь-яких заходів. Необхідного омолодження можна досягти на основі використання внутрішніх (збільшення народжуваності) або зовнішніх (міграція) демографічних ресурсів. Кожен з них має сильні і слабкі сторони.

Сильна сторона першого ресурсу в тому, що його використання не залежить від зовнішніх обставин в світі і не пов'язане з додатковими проблемами, викликаними зростаючою часткою некорінного населення. Разом з

тим, підвищення народжуваності не тільки не дає миттєвого ефекту, але і призводить до збільшення навантаження на працездатне населення.

Для характеристики процесу старіння використовується коефіцієнт, який розраховується за формулами [3]:

$$W = \frac{S_{60+}}{S} * 100; \quad (1)$$

$$W = \frac{S_{65+}}{S} * 100, \quad (2)$$

де W – коефіцієнт старіння; S_{60+} та S_{65+} – чисельність осіб, які старші 60 та 65 років відповідно; S – загальна чисельність населення.

У країнах Східної Європи для розрахунку використовують перший показник, другий показник використовують у західних європейських країнах і міжнародній статистиці ООН. Для оцінки процесу демографічного старіння Е. Россетом запропонована шкала, яка передбачає певні етапи старіння і рівні старіння населення (табл. 1).

Таблиця 1 - Класифікація демографічного старіння населення

Етап	Частка осіб похилого віку (60 років і старше) в загальній чисельності населення, %	Етапи старіння і рівня старості населення
I	Менше 8	Демографічна молодість
II	8-10	Передування старінню
III	10-12	Старіння
IV	12 та більше	Демографічне старіння

Джерело: складено за даними [6]

У разі вибору критерію «вік 65 років» користуються шкалою демографічного старіння ООН, яка передбачає визначення етапів старіння і

рівнів старості населення з урахуванням частки осіб у віці 65 років і старше в загальній чисельності населення [6, с. 253].

Таблиця 2 - Шкала демографічного старіння ООН

Етап	Частка осіб похилого віку (60 років і старше) в загальній чисельності населення, %	Етапи старіння і рівня старості населення
I	Менше ніж 4	Демографічна молодість
II	4-7	Передумови старіння
III	7 та більше	Демографічне старіння

Джерело: складено за даними [6]

Процес створення прогнозного інструменту призвів до розробки та впровадження «імітаційної моделі народжуваності», що дозволяє оцінювати динаміку основних демографічних показників за допомогою варіювання різних параметрів, що впливають на рівень народжуваності. Модель була протестована різними способами і показала свою адекватність на всіх серіях обчислювальних експериментальних як за якісними, так і кількісними критеріями. У зв'язку з цим вона була використана для тестування різних заходів демографічної політики [6, с. 227-261] з метою прогнозування динаміки чисельності населення і його статево-вікової структури.

Використана імітаційна модель спирається на класичний спосіб прогнозування, застосовуваний в сучасній демографії – «метод компонент», запропонований П. К. Уелптоном (P. K. Whelpton) в 1936 р. [4, с. 106]. Суть цього методу полягає в аналізі компонент зміни чисельності населення: народжуваності, смертності і сальдо міграції:

$$P^{Z+t} = P^Z + B^{Z+t} - D^{Z+t} + M^{Z+t}, \quad (3)$$

Де P^{z+t} – чисельність населення в певному році $z+t$; P^z – чисельність населення в базовому році z ; B^{z+t} – кількість народжень, які відбудуться за певний період часу t ; D^{z+t} – кількість смертей, що відбудуться протягом періоду t ; M^{z+t} – величина нетто-міграції за період часу t .

Оскільки імітаційна модель була побудована з метою дослідження в першу чергу народжуваності, то саме цей компонент зміни чисельності населення аналізувався більш детально і з урахуванням факторів народжуваності.

Таблиця 3 - Фактори народжуваності, що враховані в імітаційній моделі

Змінна	Градація
Вік матері (8 градацій)	15-19 років, 20-24 років, 25-29 років, 30-34 років, 35-39 років, 40-44 років, 45-49 років, 50-54 років
Шлюбний стан (2 градації)	В шлюбі, не в шлюбі
Кількість дітей в сім'ї (5 градацій)	Нема дітей, 1 дитина, 2 дитини, 3 дитини, 4 дитини і більше
Бажана кількість дітей (6 градацій)	Жодної, 1 дитина, 2 дитини, 3 дитини, 4 дитини, 5 і більше дітей
Рівень освіти матері (3 градації)	Нижче середнього, середня, вища
Залученість в економічну діяльність (2 градації)	Зайнята (працює), не зайнята (не працює)
Рівень матеріального забезпечення (3 градації)	Низький, середній, високий

Джерело: складено за даними [2]

З позиції математичного моделювання використана імітаційна модель – це імовірнісний автомат, який містить безліч станів, орграф переходів і розподілу

ймовірностей цих переходів. Вхідними даними для неї служить інформація про деяку популяцію, що задана у вигляді її статеві-вікової структури.

Падіння народжуваності в активно «старіючій» економіці викликає тимчасове скорочення сукупного попиту і створює дефляційний тиск. Це знижує ефективність монетарної політики, оскільки сукупний попит когорти людей похилого віку менш чутливий до зміни процентної ставки, що з'ясував МВФ. У той же час, менша народжуваність в довгостроковій перспективі знижує пропозицію на ринку праці, що призводить до падіння пропозиції на товарному ринку, однак збільшення частки чистих споживачів (пенсіонерів) при зменшенні частки чистих заощаджувачів та інвесторів (молодих) викликає надмірний попит на товарному ринку, що, в свою чергу, згодом може прискорювати інфляцію [8].

Як зазначає З. О. Пальян, «сучасний процес старіння населення в Україні зумовлений як міграційним чинником (зазначені вище трудова й освітня еміграція, вплив контингенту, що підлягає мобілізації), так і складовими природного руху, зокрема подовженням загальної тривалості життя» [5, с. 70].

Вчений зазначає, що «суттєво впливає на рівень старіння населення зменшення кількості народжених, яке автоматично призводить до зростання частки старших вікових груп» [5, с. 71]. Для оцінювання впливу вікової плідності жінок та окремих структурних чинників на динаміку кількості народжених (характеризується індексом I_N) була побудована чотирифакторна індексна модель:

$$I_N = I_{F_x} * I_{Sx} * I_{S(15-49)}^F * I_S, \quad (4)$$

Де I_{F_x} – індекс вікових коефіцієнтів плідності жінок; I_{Sx} – індекс частки жінок віку x у чисельності жінок 15-49 років; $I_{S(15-49)}^F$ – індекс частки жінок у віці 15-49 років в усьому населенні; I_S – індекс загальної чисельності населення [5, с. 71].

Першопричиною виникнення процесу демографічного старіння стало встановлення контролю над найбільш небезпечними чинниками смертності (відповідно до концепції демографічного переходу, найбільш активно цей процес розвивався в другій половині XIX століття, і А. Г. Вишневський призводить докладний аналіз на прикладі Швеції) [1].

В результаті вимирання поколінь сповільнюється і збільшується сукупний час, що минув кожним поколінням при одній і тій же вихідній його чисельності. Змінюється вся структура часу, що проживається кожним поколінням, бо з ростом загальної кількості років життя ще більш високими темпами збільшується число років, прожитих в середньому і старшому віці [1]. Важливу роль в цьому зіграли успіхи медицини та економіки: поліпшення умов життя, зміна структури захворюваності і зменшення ролі зовнішніх факторів як причини ранньої смертності.

Однак ще в другій половині XX століття французький демограф А. Сові, спираючись на дослідження свого попередника і співвітчизника Ж. Буржуа-Піша, довів, що першопричиною демографічного старіння є зниження народжуваності, а не збільшення тривалості життя, як вважалося раніше. Він вказує на те, що фундаментальною помилкою є змішання процесу старіння всього населення в цілому з тривалістю життя окремих людей, що складають це населення [7, с. 248]. Як приклад науковці наводять населення Німеччини, де народжуваність в 1881-1890 рр. перебувала на рівні 34,2 проміле, тобто була приблизно тією самою, що і на початку століття. І навпаки, смертність населення Німеччини знизилася приблизно з 30 до 22 проміле – майже на 30%. Тим часом, частка осіб старше 60 років становила лише 7,8%, приблизно стільки ж, що і на початку століття.

Наслідки демографічного старіння поширюються на широкий спектр явищ життя суспільства. Старіння населення має як демографічні (звуження бази варіантів прокреативної поведінки, формування потенційно більш широкої бази для розвитку процесу смертності), так і важливі соціально-економічні наслідки

(погіршення трудової структури населення, зростання кількості утриманців, збільшення навантаження на соціальну інфраструктуру та ін.), які істотно впливають як на суспільство в цілому, так і на літніх людей зокрема.

Висновки. Таким чином, старіння населення визначається такими факторами, як частка людей похилого віку в структурі населення країни, її динаміка, а також рівень народжуваності в країні, рівень міграції. Визначено, що зі збільшенням рівня медицини та благополуччя громадян в країні збільшується тривалість життя населення, що прямо впливає на показник старіння населення в країні. Факторами такої детермінанти, як народжуваність, виступають вік матері, шлюбний стан, фактична та бажана кількість дітей в сім'ї, рівень освіти та залученість в економіку матері, рівень матеріального забезпечення. Представлені методи вимірювання демографічного старіння населення дозволяють зробити висновок про те, що їх універсальність робить можливим комбінування різних показників в залежності від цілей дослідження і їх використання для різних країн світу або регіонів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- Вишне夫斯基 А. Г. Похвала старению. Отечественные записки. 2005. № 3 (24). URL: <http://www.strana-oz.ru/2005/3/pohvala-stareniyu>
- Константинова А. Г., Кузин С. И. Демографический потенциал: сущность и проблемы определения. В сб. Россия: тенденции перспективы развития. ИНИАН РАН РФ. Отв. редактор В. И. Герасимов. Москва: 2017. С. 665-671.
- Котвицкая А. А., Пастухова А. А. Проблема старения населения в Украине и России. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/151232273.pdf>. Дата доступу: 25 травня 2021р.
- Медков В. М. Микроимитационное модели в демографии: проблемы и возможности использования в прогнозировании динамики населения и демографических процессов. Математическое моделирование социальных процессов. Москва: Макс-Пресс, 2002. С. 104–114.

Пальян З. О., Бондаренко І. Г. Статистичне оцінювання сучасних тенденцій і перспектив чисельності та складу населення України. Статистика України. 2017. № 3. С. 65-72.

Россет Э. Процесс старения населения / Э. Россет. Москва, 1968. 510 с.

Сови А. Общая теория населения. Том второй. Жизнь населения [Текст] / А. Сови : пер. с фран. Ф. Р. Окуневой. Москва : Прогресс, 1977. 520 с.

Старение населения и его влияние на экономическое развитие Эконс. URL: <https://econs.online/articles/ekonomika/starenie-naseleniya/> Дата доступу: 25 травня 2021р.

World Population Prospects: The Revision. Highlights, United Nations http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2006/WPP2006_Highlights_rev.pdf. Дата доступу: 25 травня 2021р.

Nedzvedovska Olga Yevheniivna

lecturer at the Department of Economic Theory, Management and Marketing

National University

Ostroh Academy

(Ostrog, Ukraine)

Klimuk Bogdan Andreevich

student, National University

Ostroh Academy

(Ostrog, Ukraine)

THEORETICAL APPROACHES TO MODELING

AGING OF THE POPULATION

***Abstract:** the article identified the main factors influencing the aging population. The main models that allow to assess the level of population aging, its degree, as well as those determinants that are the most important and secondary in these models were analyzed. The study found that population aging is determined by such factors as the share of older people in the population structure of the country, its dynamics, as well as the birth rate in the country, the level of migration.*

***Keywords:** population aging, migration, birth rate, demography.*

ЮРИДИЧНІ НАУКИ (JURIDICAL SCIENCE)

УДК 346.9

Лінник Наталія Василівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Київський університет права
Національна академія наук України
(Київ, Україна)

Мороз Ігор Михайлович

студент кафедри кримінального права та процесу
Київський університет права
Національна академія наук України
(Київ, Україна)

**СУЧАСНИЙ СТАН СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

***Анотація:** в статті досліджено сучасний стан законодавства України, що регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності, сучасну систему правосуддя, та проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні, звертається увага на стан судової реформи в Україні, застосування узагальненої судової практики з розгляду справ стосовно захисту прав інтелектуальної власності, застосування судової експертизи та експертних досліджень у сфері інтелектуальної власності, проблеми створення Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та Вищого суду з питань інтелектуальної власності.*

***Ключові слова:** інтелектуальна власність, судовий захист, захист прав інтелектуальної власності, система законодавства, система правосуддя, судова статистика, судова експертиза та експертні дослідження у сфері інтелектуальної*

власності, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Відповідно до частини 1 статті 54 Конституції України, зазначено, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, а відтак кожний громадянин, який володіє об'єктом права інтелектуальної власності, має право звернутися до суду за захистом свого порушеного права [1].

Правовідносини в сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні регулюються окремими нормами Цивільного, Господарського, Кримінального, Митного, Податкового кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та процесуальних кодексів. В Україні діють 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, вона є учасницею 22 багатосторонніх міжнародних договорів, що діють у цій сфері і згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Правовідносини, пов'язані з правовою охороною інтелектуальної власності, регулюються близько ста нормативно-правовими актами. Окремі норми права інтелектуальної власності містяться також у 26 інших законах України [4, с.468].

Система законодавства України у сфері інтелектуальної власності в цілому є досить наповнена, та враховує світовий досвід. Однак більшість Законів у Верховній Раді України з 2004 року не були переглянуті, і доопрацьовані з урахуванням тенденції до інтеграції України до Європейського Союзу, зв'язку з прийняттям 18 березня 2004 році Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [6] в якому зазначено про усунення перешкод в сфері інтелектуальної власності. Цим Законом Україна взяла на себе відповідальність впроваджувати стандарти охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Також слід врахувати, що в Україні сформована відповідна узагальнена судова практика по

розгляду справ стосовно захисту прав інтелектуальної власності [5, с.6]. Система правосуддя в Україні, серед країн Європи є з найнижчим бюджетом на судову систему - 8.1 євро на душу населення, що у 8 разів нижче за середнє по Європі. Значною мірою вона фінансується за рахунок судових зборів (37%, що вдвічі більше за середній європейський показник) [14]. Збільшення розміру сплати судового збору за останні роки значно ускладнило доступ громадян України до правосуддя. При цьому кількість суддів в Україні менша за середньоєвропейську (14 проти 21 на 100 тисяч мешканців). Рівень недоукомплектованості суддями в судах України у середньому перевищує 40 %. В середньому середньомісячне навантаження справ на одного суддю складає – 35 справ. Істотною є нестача професійних суддівських кадрів [15]. Згідно з дослідженням USAID, судам довіряє лише 10% населення України [13].

Судова статистика щодо строків розгляду спорів, які виникають у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні свідчить, що така категорія справ слухається переважно від 2-х років, і це без урахування строків, на які розгляд зупиняється у зв'язку із проведенням судової експертизи. Так, у середньому судовий розгляд відповідних справ займає 3-4 роки [12].

Застосування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у процесі здійснення судочинства, мало б спростити та пришвидшити судовий розгляд спорів у сфері захисту інтелектуальної власності, та підвищити рівень доступу до правосуддя, на підставі рішення Вищої ради правосуддя від 28.02.2019 р. №624/0/15-19 «Про повернення на доопрацювання проєкту Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему» відкликано, де однією з основних причин є переведення паперових матеріалів справи в електронні, що пов'язана зі значною кількістю справ та недостатньою кількістю кадрового й технічного забезпечення такого процесу, також не була врегульована процедура долучення до матеріалів електронної справи документів, які надійшли в паперовому вигляді під час судового засідання, не передбачена

процедура отримання доказів несправності системи Електронного суду, які слугували б поважною причиною пропуску строку для суду.

2 червня 2016 року прийнято зміни до Конституції України в частині правосуддя та нову редакцію Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[2], що передбачає створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Відповідно, 29 вересня 2017 року Президент України Петро Порошенко підписав Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності»[7]. Кількість суддів даного суду, визначає наказ Державної судової адміністрації України № 929 від 30 вересня 2017 року «Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності» [8], що становить 21 суддів. 13 лютого 2020 року здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи - Вищого суду з питань інтелектуальної власності, про що внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань [11]. Конкурс на заповнення посад суддів був оголошений ще у вересні 2017 року, проте вже четвертий рік цей суд не створюють. Головна причина цього – відсутність Вищої кваліфікаційної комісії суддів, яка внаслідок законодавчих змін не працює в Україні останні роки [10].

На сьогодні спори, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності в Україні розглядаються загальними, господарськими та адміністративними судами. Незважаючи на це, загальний порядок юрисдикційного захисту прав інтелектуальної власності в Україні має достатньо механізмів збалансованого комплексного й ефективного врегулювання спорів з питань інтелектуальної власності, про що свідчить судова практика. Практично в кожній судовій справі в процесі доказування, застосувалася судова експертиза та експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності, що є запорукою непорушності прав, ефективного захисту від порушень, та об'єктивного розгляду справ у суді [9].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України.
- Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
- Огляд практики Верховного Суду у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності (окремі питання) (січень 2019 року - березень 2021 року)/Судова влада України.
- Інтелектуальне право України/ за заг. ред. проф. О.С. Яворської. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2016.- 608 с. ISBN 978-966-07-3006-9
- Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. А 41 Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг ред канд. юрид. наук, доц. НестерцовоїСобакарь О.В. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с. ISBN 978-617-7665-16-7
- Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV / Верховна Рада України.
- Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017/ Верховна Рада України.
- Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності: Наказ Державної судової адміністрації України від 30 вересня 2017 року №929/Судова влада України
- Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Пленум Вищого господарського суду України від 17.10.2012 №12 / Верховна Рада України.
- Куйбіда Р., Смалюк Р. Звідки взявся і куди зник ІР-суд?
- Зареєстровано Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Судова влада України: офіційний веб-портал.
- Комаха А. Яким буде порядок розгляду «інтелектуальних» спорів спеціалізованим судом.
- Опитування населення України стосовно довіри до судової та інших гілок влади, суддівської незалежності та підзвітності, сприйняття корупції та готовності повідомляти про її прояви Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).
- Найменші бюджети в Європі, мало суддів та багато прокурорів: звіт РЄ про правосуддя в Україні.
- В Україні вдвічі нижча чисельність суддів, ніж у середньому по Європі — экс-член ВК.

Про повернення на доопрацювання проєкту Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему: рішення Вищої ради правосуддя від 28.02.2019 р. №624/0/15-19.

Linnik Natalya Vasylivna

D. in Law, Associate Professor at the Department of Criminal Law and Procedure of
Kyiv University of Law
National Academy of Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

Moroz Igor Michailovich

Student of the chair of criminal law and procedure
Kyiv University of Law
National Academy of Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

**CURRENT STATE JUDICIAL PROTECTION OF INTELLECTUAL
PROPERTY RIGHTS IN UKRAINE**

***Abstract:** this article investigates the current status of the legislation of Ukraine that regulates the legal relations in the field of intellectual property rights, the modern system of justice and the problems of the court protection of the intellectual property rights in Ukraine, focuses attention on the judicial reforms in Ukraine, Application of the generalized judicial practice for the examination of cases related to the protection of intellectual property rights, application of judicial expertise and expert examinations in the field of intellectual property rights, Problems of creating a unified judicial information and telecommunications system and the Supreme Court on the issues of intellectual property.*

***Keywords:** Intellectual property, judicial protection, protection of rights of intellectual property, system of legislation, system of justice, judicial statistics, judicial expertise and expert investigations in the field of intellectual property, single court information and telecommunication system, the Supreme Court of Intellectual Property.*